

UCHWAŁA

Dnia 24 stycznia 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Agnieszka Piotrowska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Roman Trzaskowski

SSN Dariusz Zawistowski

w sprawie z powództwa S. F. i W. F.
przeciwko E. spółce z ograniczoną odpowiedzialnością
z udziałem interwenienta ubocznego E.1 spółki akcyjnej w P.
o zapłatę,

na posiedzeniu niejawnym 24 stycznia 2023 r. w Izbie Cywilnej w Warszawie,
na skutek przedstawienia przez Sąd Okręgowy w Szczecinie
postanowieniem z 21 czerwca 2022 r., sygn. akt II Cz 201/22,
zagadnienia prawnego:

"Czy sąd odwoławczy z urzędu sporządza uzasadnienie postanowienia o odrzuceniu apelacji oraz czy z urzędu doręcza stronie postanowienie o odrzuceniu apelacji z uzasadnieniem? a w razie pozytywnej odpowiedzi na powyższe pytanie, czy złożenie wniosku o sporządzenie i doręczenie postanowienia o odrzuceniu apelacji z uzasadnieniem jest przesłanką dopuszczalności zażalenia na to postanowienie?"

podjął uchwałę:

1. W stanie prawnym ukształtowanym ustawą z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2019 r., poz. 1469 ze zm.), sąd drugiej instancji sporządza z urzędu uzasadnienie wydanego na posiedzeniu niejawnym postanowienia o odrzuceniu apelacji i

doręcza stronie z urzędu odpis tego postanowienia z uzasadnieniem (art. 387 § 1 i § 3 zd. 3 k.p.c.);

2. odmawia podjęcia uchwały w pozostałym zakresie.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z 29 marca 2022 r. wydanym na posiedzeniu niejawnym Sąd Okręgowy w Szczecinie odrzucił apelację pozwanej E. spółki z o.o. w P. wniesioną od wyroku Sądu Rejonowego Szczecin - Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie z 15 listopada 2021 r., po czym, stosując art.387 § 1 zdanie 1 i § 3 zdanie 3 k.p.c., uzasadnił je z urzędu i z urzędu doręczył jego odpis z uzasadnieniem pełnomocnikom powodów, strony pozwanej i interwenienta ubocznego po stronie pozwanej. W terminie tygodniowym od dnia doręczenia tego postanowienia z uzasadnieniem, strona pozwana oraz interwenient uboczny po stronie pozwanej wnieśli zażalenia na odrzucenie apelacji strony pozwanej do innego składu Sądu Okręgowego w Szczecinie (art.394² § 1 k.p.c.), który przy ich rozpoznaniu powziął poważne wątpliwości prawne przedstawione Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia na podstawie art.390 § 1 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Istota przedstawionych w tej sprawie wątpliwości związana jest z wprowadzonymi ustawą z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U poz. 1469, dalej: „ustawa nowelizująca”) nowymi regulacjami w zakresie uzasadniania, doręczania i zaskarżania postanowień sądów i sprowadza się do kwestii, które reguły dotyczące uzasadniania i doręczania postanowień stosuje się w przypadku wydanych na posiedzeniu niejawnym postanowień sądu drugiej instancji kończących postępowanie w sprawie (w tym przypadku chodzi o postanowienie o odrzuceniu apelacji) - czy ogólne reguły zawarte w art.357 § 2 i 2¹ k.p.c. czy też reguły wynikające z art.387 § 1 zdanie 1 k.p.c. i § 3 zdanie 3 k.p.c.

Przed wejściem w życie ustawy nowelizującej art.357 § 2 k.p.c. stanowił, że postanowienia wydane na posiedzeniu niejawnym sąd doręcza z urzędu obu

stronom, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Gdy stronie przysługuje środek zaskarżenia, postanowienie należy doręczyć z uzasadnieniem; doręczając postanowienie, należy pouczyć stronę występującą w sprawie bez adwokata, radcy prawnego, rzecznika patentowego lub radcy Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej o dopuszczalności, terminie i sposobie wniesienia środka zaskarżenia. Skorelowany z tym unormowaniem art.394 § 2 k.p.c. przewidywał, że termin do wniesienia zażalenia jest tygodniowy i liczy się od doręczenia postanowienia, a gdy strona nie zażądała w terminie przepisany doręczenia postanowienia zapadłego na rozprawie - od ogłoszenia postanowienia. Funkcjonujące przez wiele dekad rozwiązanie było jasne i funkcjonalne, nie budziło trudności w jego stosowaniu. Sąd sporządzał z urzędu uzasadnienie postanowienia wydanego na posiedzeniu niejawnym i doręczał stronom z urzędu odpis postanowienia z uzasadnieniem; od dnia doręczenia odpisu postanowienia z uzasadnieniem biegł tygodniowy termin do złożenia zażalenia.

Ustawa nowelizująca zmieniła ten stan prawny, albowiem zgodnie z nowym brzmieniem art.357 § 2 k.p.c., odpis postanowienia wydanego na posiedzeniu niejawnym sąd doręcza z urzędu stronom, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Doręczając postanowienie stronie niezastępowanej przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub Prokuratorę Generalną Rzeczypospolitej Polskiej, należy ją pouczyć o dopuszczalności, warunkach, terminie i sposobie złożenia wniosku o doręczenie uzasadnienia tego postanowienia i wniesienia środka zaskarżenia albo o tym, że postanowienie nie podlega uzasadnieniu lub zaskarżeniu. Stosownie do art. 357 § 2¹ k.p.c., postanowienie wydane na posiedzeniu niejawnym sąd uzasadnia aktualnie tylko wtedy, gdy podlega ono zaskarżeniu i tylko na żądanie strony zgłoszone w terminie tygodnia od dnia doręczenia postanowienia. Postanowienie z uzasadnieniem doręcza się tylko tej stronie, która zażądała sporządzenia uzasadnienia i doręczenia postanowienia z uzasadnieniem. Ta zmiana została skorelowana z wprowadzeniem ustawą nowelizującą (a w zasadzie przywróceniem) opłaty sądowej w kwocie 100 zł od wniosku o doręczenie orzeczenia albo zarządzenia z uzasadnieniem zgłoszonego w terminie tygodnia od dnia ogłoszenia albo doręczenia tego orzeczenia albo zarządzenia, z możliwością jej zaliczenia na poczet opłaty od środka zaskarżenia

(art.25b ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, jedn. tekst: Dz.U. z 2022 r., poz.1125, dalej: „u.k.s.s.c.”). Ustawa nowelizująca dokonała także zmiany art. 394 § 2 k.p.c., stanowiąc, że termin do wniesienia zażalenia wynosi tydzień od dnia doręczenia postanowienia z uzasadnieniem. Jeżeli przy wydaniu postanowienia sąd odstąpił od jego uzasadnienia, termin liczy się od dnia ogłoszenia postanowienia, a jeżeli podlegało ono doręczeniu - od dnia jego doręczenia.

W praktyce sądowej powstały wątpliwości związane z sytuacją, w której sąd, wbrew nowym, wyżej opisanym zasadom, doręczył stronie z urzędu odpis postanowienia wydanego na posiedzeniu niejawnym z uzasadnieniem sporządzonym z urzędu, bez uprzedniego doręczenia stronie samej tylko sentencji i bez oczekiwania na wniosek strony o sporządzenie uzasadnienia i doręczenie orzeczenia z uzasadnieniem. Chodziło w szczególności o to, czy dopuszczalne jest w takiej sytuacji zażalenie wniesione przez stronę w terminie tygodniowym od dnia doręczenia orzeczenia z uzasadnieniem przez sąd z urzędu, bez uprzedniego wniosku strony. Rozstrzygając te wątpliwości, Sąd Najwyższy w uchwale z 20 sierpnia 2021 r. (III CZP 59/20, OSNC 2022, nr 2, poz.13) stwierdził, że zażalenie wniesione w terminie tygodniowym od dnia doręczenia odpisu postanowienia z uzasadnieniem, mimo niezgłoszenia wniosku, o którym mowa w art. 357 § 2¹ k.p.c., podlega odrzuceniu jako niedopuszczalne. W sprawie, w której zapadła przytoczona uchwała, chodziło o postanowienie sądu pierwszej instancji z 15 listopada 2019 r. (wydane zatem pod rządami znowelizowanych przepisów) o przekazaniu sprawy innemu sądowi jako rzeczowo i miejscowo właściwemu (art. 200 § 1⁴ k.p.c.) podlegające zaskarżeniu zażaleniem do sądu drugiej instancji (art. 394 § 1 pkt 4 k.p.c.). W uzasadnieniu tej uchwały Sąd Najwyższy podniósł, że przyjęte przez ustawodawcę nowe rozwiązania prawne, polegające w szczególności na eliminacji możliwości wniesienia apelacji i zażalenia wprost, bez uprzedniego wniosku o doręczenie orzeczenia z uzasadnieniem (zmiana art. 369 k.p.c. i art. 394 k.p.c.) nawiązują do zasad obowiązujących przy wnoszeniu skargi kasacyjnej. Strona mająca zamiar zaskarżenia prawomocnego orzeczenia sądu drugiej instancji skargą kasacyjną zobowiązana była i nadal jest do uprzedniego złożenia wniosku o doręczenie tego orzeczenia z uzasadnieniem

na podstawie art. 387 § 3 k.p.c., albowiem wskazany w art. 398⁵ § 1 k.p.c. termin rozpoczyna swój bieg dopiero od dnia prawidłowego doręczenia odpisu orzeczenia z uzasadnieniem stronie, która tego zażądała. Przeniesienie tych zasad na grunt zwyczajnych środków zaskarżenia (apelacji i zażalenia) oznacza, że *de lege lata* złożenie przez stronę wniosku o sporządzenie uzasadnienia orzeczenia i doręczenie odpisu orzeczenia z uzasadnieniem stanowi przesłankę skuteczności wniesienia zażalenia, albowiem dopiero doręczenie - na wniosek strony - odpisu orzeczenia z uzasadnieniem powoduje otwarcie przewidzianego w art. 394 § 2 k.p.c. tygodniowego terminu do złożenia zażalenia (z wyjątkiem wskazanym w art. 394 § 2 zdanie 2 k.p.c. w zw. z art. 357 § 6 k.p.c.). Odnosząc się do kwestii dopuszczalności wniesienia zażalenia przez stronę, której sąd z urzędu doręczył odpis wydanego na posiedzeniu niejawnym postanowienia z uzasadnieniem sporządzonym z urzędu, a zatem bez uprzedniego wniosku strony, Sąd Najwyższy uznał w opisywanej uchwale, że jest ono niedopuszczalne, a zatem podlega odrzuceniu. Wadliwe doręczenie stronie przez sąd z urzędu odpisu postanowienia z uzasadnieniem nie sanuje bowiem braku obligatoryjnego wniosku strony o sporządzenie uzasadnienia i doręczenie odpisu postanowienia z uzasadnieniem, a zatem nie otwiera stronie tygodniowego terminu do złożenia zażalenia. Jest to konsekwencja wprowadzonego ustawą nowelizacyjną, nowego modelu uzasadniania, doręczania oraz zaskarżania postanowień wydanych na posiedzeniu niejawnym, wynikającego z art. 357 § 2 i 2¹ k.p.c. W obowiązującym stanie prawnym złożenie przez stronę wniosku o sporządzenie uzasadnienia orzeczenia i jego doręczenie z uzasadnieniem, który musi spełniać określone ustawą wymagania co do formy, treści i terminu jego złożenia (zob. art. 328 k.p.c.), oraz wymagania fiskalne (zob. art. 25b u.k.s.s.c.), stanowi zatem czynność procesową strony uruchamiającą postępowanie odwoławcze, która to czynność nie może być zastąpiona działaniem sądu z urzędu. W literaturze także wyrażono pogląd, że zażalenie niepoprzedzone złożonym skutecznie wnioskiem strony o sporządzenie uzasadnienia postanowienia i jego doręczenie, podlega odrzuceniu jako niedopuszczalne z innych przyczyn (art. 373 w zw. z art. 397 § 3 k.p.c.), nawet jeśli zostanie złożone w terminie tygodniowym od daty doręczenia postanowienia. Podobnie sytuacja ta kształtuje się na gruncie unormowań dotyczących skargi

kasacyjnej. W orzecznictwie i literaturze wskazuje się, że jeśli strona nie zażądała sporządzenia uzasadnienia orzeczenia i doręczenia go z uzasadnieniem lub jeśli wniosek został złożony z przekroczeniem terminu, to nawet w sytuacji, w której sąd drugiej instancji doręczył stronie, mimo braku wniosku, odpis orzeczenia z uzasadnieniem, termin do wywiedzenia skargi kasacyjnej nie zaczyna swojego biegu, a wniesiona skarga podlega, jako niedopuszczalna z innych przyczyn, odrzuceniu na podstawie art. 398⁶ § 2 w zw. z art. 398⁵ § 1 i art. 387 § 3 k.p.c. (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z 19 kwietnia 1999 r., II CZ 23/99, OSNC 1999, Nr 11, poz. 195, z 30 marca 2006 r., III CZ 12/06 oraz z 16 kwietnia 2008 r., I CZ 31/08). Sąd Najwyższy zauważył dalej w uzasadnieniu przytoczonej uchwały III CZP 59/20, że przedstawiony w niej pogląd o niedopuszczalności zażalenia został podzielony w orzecznictwie w odniesieniu do innych podobnych sytuacji procesowych.

W uchwale z 2 lipca 2021 r. (III CZP 38/20 OSNC 2021, nr 12, poz.80) Sąd Najwyższy stwierdził, że termin do wniesienia zażalenia na zarządzenie o zwrocie pozwu, w którym wskazano zasadnicze powody rozstrzygnięcia, biegnie od dnia doręczenia uzasadnienia zgłoszonego na żądanie strony w terminie tygodnia od dnia doręczenia zarządzenia. W motywach tej uchwały wskazano, że ustawa nowelizująca dodała do dotychczasowego art. 357 k.p.c. nowy § 5 k.p.c. stanowiący, że wydając postanowienie, nawet niepodlegające zaskarżeniu, sąd może przy nim zwięźle wskazać zasadnicze powody rozstrzygnięcia, jeżeli mając na względzie okoliczności sprawy uzna, że pozwoli to na usprawnienie postępowania. Powstała wątpliwość czy przedstawienie w postanowieniu takich zasadniczych powodów rozstrzygnięcia otwiera stronie drogę do wniesienia zażalenia, czy też, pomimo ich zamieszczenia w postanowieniu, strona powinna w terminie tygodniowym od dnia doręczenia postanowienia złożyć wniosek o sporządzenie uzasadnienia postanowienia i jego doręczenie z uzasadnieniem; kwestia ta odnosi się także do zarządzeń przewodniczącego podlegających zaskarżeniu (art. 362 k.p.c.), w tym do zarządzenia o zwrocie pozwu, na które służy zażalenie do sądu drugiej instancji (art.394 § 1 pkt 2 k.p.c.). Rozważając argumenty płynące z wykładni językowej i systemowej oraz celowościowej, wprowadzonych lub zmienionych ustawą nowelizującą przepisów art. 357 § 5 k.p.c., art. 357

§ 2 i § 2¹ k.p.c. oraz art.394 § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy uznał, że sporządzenie przez sąd pierwszej instancji - w sposób fakultatywny i oparty na pozaustawowych przesłankach - zasadniczych powodów rozstrzygnięcia nie wyłącza - wynikającej z art. 357 § 2 i 2¹ k.p.c. w związku z art. 394 § 2 zdanie pierwsze k.p.c. i powiązanej z art.25b u.k.s.s.c. - zasady, iż dopuszczalność zażalenia na wydane na posiedzeniu niejawnym postanowienie (zarządzenie) zależy m.in. od złożenia w terminie opłaconego wniosku o sporządzenie uzasadnienia orzeczenia i doręczenie go wraz z uzasadnieniem.

W uchwale Sądu Najwyższego z 28 maja 2021 r. (III CZP 26/20, OSNC 2021, nr 11, poz. 71) wskazano z kolei, że skarga na postanowienie referendarza sądowego oddalające wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych, której wniesienie nie zostało poprzedzone złożeniem wniosku o sporządzenie uzasadnienia i doręczenie postanowienia z uzasadnieniem, nie podlega z tej przyczyny odrzuceniu (art. 398²² § 2 k.p.c.). W uzasadnieniu uchwały Sąd Najwyższy podniósł, że za tym poglądem przemawia konstrukcja i rola tego specyficznego środka zaskarżenia, jakim jest skarga na czynność referendarza sądowego. Wskazał, że na gruncie rozwiązań wprowadzonych ustawą nowelizującą, zarówno co do apelacji, jak i zażalenia przyjęto, że termin do wniesienia tych środków odwoławczych otwiera się od doręczenia wyroku lub postanowienia z uzasadnieniem, chyba że - w przypadku zażalenia - wydając postanowienie sąd odstąpił od jego uzasadnienia (art. 369 § 1 i art. 394 § 2 k.p.c.). Równocześnie zmodyfikowano reguły sporządzania uzasadnienia wyroku i postanowienia, uzależniając w obu przypadkach sporządzenie i doręczenie uzasadnienia od uprzedniego wniosku strony (art. 328 § 1 k.p.c. i art. 357 § 2¹ k.p.c.). W rezultacie za zasadę uznano niedopuszczalność bezpośredniego wnoszenia środków odwoławczych, tj. z pominięciem uprzedniego złożenia wniosku o sporządzenie uzasadnienia i doręczenie orzeczenia z uzasadnieniem. W odniesieniu do skargi na orzeczenie referendarza sądowego ustawodawca zastosował odmienne rozwiązanie, albowiem zgodnie z art. 398²² § 2 k.p.c. w aktualnym brzmieniu, skarga na orzeczenie referendarza sądowego może zostać wniesiona w terminie tygodnia od dnia doręczenia zaskarżonego orzeczenia, a jeżeli zażądano uzasadnienia tego orzeczenia - od dnia jego doręczenia

z uzasadnieniem. Sformułowanie to można prawidłowo rozumieć jedynie w ten sposób, że dopuszcza ono dwa warianty skutecznego wniesienia skargi na orzeczenie referendarza sądowego. Skargę można wnieść w terminie tygodnia od dnia doręczenia skarżonego orzeczenia, przy czym - odwołując się do art. 357 § 2 w związku z art. 362¹ k.p.c. - chodzi w tym przypadku o doręczenie sentencji postanowienia, która podlega doręczeniu z urzędu. Doręczenie sentencji postanowienia wydanego na posiedzeniu niejawnym pełni w tym przypadku funkcję równoważną ogłoszeniu orzeczenia i otwiera termin do złożenia skargi. Alternatywnie, jeżeli w przepisany termin zażądano uzasadnienia postanowienia podlegającego zaskarżeniu (art. 357 § 2¹ w związku z art. 362¹ k.p.c.), skargę można wnieść w ciągu tygodnia od doręczenia postanowienia z uzasadnieniem.

W kolejnej uchwale z 13 kwietnia 2022 r. (III CZP 85/22, OSNC 2022, nr 11, poz.108) Sąd Najwyższy uznał, że złożenie wniosku o sporządzenie uzasadnienia i doręczenie postanowienia z uzasadnieniem nie stanowi przesłanki dopuszczalności zażalenia na postanowienie, o którym mowa w art. 766¹ § 1 k.p.c. W uzasadnieniu wskazał, że stosownie do tego przepisu, postanowienie wydane na posiedzeniu niejawnym sąd uzasadnia z urzędu, gdy stronom przysługuje środek zaskarżenia, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej, zaś przedstawiony w uzasadnieniu uchwały pogląd wynika z odrębności postępowań rozpoznawczego i egzekucyjnego, a także jest uzasadniony specyfiką postępowania egzekucyjnego oraz jego celem.

Przedstawione uchwały odnosiły się do orzeczeń wydanych przez sąd pierwszej instancji, stąd nie zawierały rozważań dotyczących kwestii doręczania, uzasadnienia i zaskarżania postanowień sądu drugiej instancji kończących postępowanie w sprawie, o które to orzeczenie chodzi w przedstawionym zagadnieniu prawnym. Uzasadnianie i doręczanie postanowień sądu drugiej instancji kończących postępowanie w sprawie jest regulowane przez - nieobjęty zmianami wprowadzonymi ustawą nowelizującą - art. 387 § 1 k.p.c. stanowiący, że sąd drugiej instancji uzasadnia tego rodzaju postanowienie z urzędu oraz art.387 § 3 zdanie 1 k.p.c., z którego wynika, że orzeczenie sądu drugiej instancji, o którym mowa w art.387 § 1 k.p.c. wraz z uzasadnieniem doręcza się tej stronie, która w terminie tygodnia od dnia ogłoszenia orzeczenia zgłosiła wniosek o doręczenie

orzeczenia z uzasadnieniem. Jednocześnie jednak ustawodawca zachował w niezmienionej postaci art. 387 § 3 zdanie 3 k.p.c. przewidujący, że jeżeli ogłoszenia nie było, orzeczenie z uzasadnieniem doręcza się stronom z urzędu w terminie tygodnia od dnia sporządzenia uzasadnienia. Z treści znowelizowanego art. 394 § 2 k.p.c., odnoszącego się do zażaleń na postanowienia sądu pierwszej instancji wnoszone do sądu drugiej instancji, ale stosowanego także do zażaleń przysługujących do innego składu sądu pierwszej instancji (art.394^{1a} § 2 k.p.c.) lub innego składu sądu drugiej instancji (art.394² § 2 k.p.c.) nie wynika z kolei, aby doręczenie orzeczenia z uzasadnieniem, rozpoczynające bieg tygodniowego terminu do wniesienia zażalenia, musiało być zainicjowane wnioskiem strony w tym przedmiocie, co uzasadnia przyjęcie, że przepis ten w równym stopniu dotyczy także doręczeń postanowień z uzasadnieniem dokonywanych z urzędu.

Stan faktyczny, na tle którego doszło do przedstawienia Sądowi Najwyższemu zagadnienia prawnego, dotyczy wydanego na posiedzeniu niejawnym postanowienia sądu drugiej instancji o odrzuceniu apelacji, zaskarżalnego *de lege lata* zażaleniem do innego składu tego sądu, stosownie do art.394² § 1 k.p.c.; należy zatem rozważyć w pierwszym rzędzie, jaki charakter prawny ma aktualnie postanowienie sądu drugiej instancji odrzucające apelację.

W stanie prawnym przed wejściem w życie ustawy nowelizującej, pojęcie to było zawarte, między innymi, w art. 394¹ § 2 k.p.c. przewidującym, że w sprawach, w których przysługuje skarga kasacyjna, zażalenie przysługuje także na postanowienie sądu drugiej instancji kończące postępowanie w sprawie, z wyjątkiem postanowień, o których mowa w art. 398¹ (w przedmiocie odrzucenia pozwu lub umorzenia postępowania kończących postępowanie w sprawie, zaskarżalnych skargą kasacyjną), a także postanowień wydanych w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji. W orzecznictwie i nauce prawa wskazywano na tle tego unormowania, że postanowienie sądu drugiej instancji kończące postępowanie w sprawie to postanowienie zamykające drogę do merytorycznego rozstrzygnięcia sprawy (wydania wyroku lub postanowienia co do istoty sprawy w postanowieniu nieprocesowym) przez sąd drugiej instancji, postanowienie kończące określone postępowanie jako całość (co je odróżnia od postanowień wpadkowych, incydentalnych rozstrzygających tylko

o pewnej części lub pewnym etapie postępowania), orzeczenie tamujące drogę do dalszego postępowania, po wydaniu którego postępowanie nie może się już toczyć (zob. uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 31 maja 2000 r., III ZP 1/00, OSNC 2001, nr 1, poz. 1 oraz z 6 października 2000 r., III CZP 31/00, OSNC 2001, nr 2, poz.22). Do tej kategorii zaliczano, między innymi, postanowienie o odrzuceniu apelacji (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z 18 kwietnia 2001 r., III CZ 10/01 oraz z 23 maja 2018 r., I CSK 34/18), postanowienie o umorzeniu postępowania apelacyjnego (por. postanowienia Sądu Najwyższego z 8 marca 2013 r., III CZ 12/13 oraz z 25 września 2014 r., II CZ 45/14), o odmowie sporządzenia i doręczenia uzasadnienia wyroku (por. postanowienia Sądu Najwyższego z 7 marca 2013 r., II CZ 194/12 i z 30 października 2013 r., V CZ 48/13.), o odmowie uzupełnienia wyroku (por. postanowienia Sądu Najwyższego z 25 lutego 2016 r., III CZ 5/16 i z 21 marca 2019 r., II CZ 113/18), a także postanowienie o odrzuceniu skargi o wznowienie postępowania (por. postanowienia Sądu Najwyższego z 14 lipca 2006 r., II CZ 85/06, z 20 czerwca 2008 r., IV CZ 36/08 oraz z 8 września 2010 r., III PZ 6/10, OSNP 2012, nr 1-2, poz. 12).

Sąd Najwyższy w składzie podejmującym uchwałę stoi na stanowisku, że w świetle ustawy nowelizującej nie ma przeszkód do kwalifikowaniu postanowienia sądu drugiej instancji odrzucającego apelację jako postanowienia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, za czym opowiada się także nowsze orzecznictwo (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 11 stycznia 2022 r., II UZ 14/20) oraz przedstawiciele nauki prawa (zob. T. Wiśniewski w: Kodeks postępowania cywilnego, Komentarz, Tom II, Warszawa 2021, s.168). Jeśli więc przyjąć, że postanowienie odrzucające apelację jest postanowieniem sądu drugiej instancji kończącym postępowanie w sprawie (art.387 § 1 zdanie 1 k.p.c.), to w przypadku wydania go na posiedzeniu niejawnym, zestawienie art. 387 § 1 zdanie 1 k.p.c. z art. 387 § 3 zdanie 3 k.p.c. prowadzi do wniosku, że postanowienie to podlega z urzędu uzasadnieniu przez sąd drugiej instancji oraz doręczeniu stronom wraz z uzasadnieniem także z urzędu, a zatem bez uprzedniego wniosku strony, o którym mowa w art.357 § 2¹ k.p.c. Wykładnia językowa art.387 § 1 zdanie 1 i § 3 zdanie 3 k.p.c. przemawia za poglądem, że przepisy te zawierają regulację szczególną wobec ogólnego unormowania

zawartego w art. 357 § 2 i 2¹ k.p.c., który odnosi się, jak należy przyjąć, do wydanych na posiedzeniu niejawnym postanowień sądu pierwszej instancji oraz tych postanowień sądu drugiej instancji, które nie kończą postępowania w sprawie w przedstawionym wyżej rozumieniu. W związku z wątpliwościami sądu pytającego dotyczącymi ewentualnej niespójności przedstawionego wyżej poglądu z wprowadzonym ustawą nowelizującą, opisanym wcześniej, nowym modelem uzasadniania, doręczania i zaskarżania postanowień, wymaga rozważenia, czy na gruncie art.387 § 1 zdanie 1 i § 3 zdanie 3 k.p.c., których treść nie została zmieniona ustawą nowelizującą, można w drodze zabiegów interpretacyjnych przyjąć, że wbrew brzmieniu tych unormowań, kierując się nowymi regułami, sąd drugiej instancji nie powinien doręczać stronom z urzędu wydanego na posiedzeniu niejawnym postanowienia o odrzuceniu apelacji uzasadnionego z urzędu, lecz doręczyć tylko odpis tego postanowienia i oczekiwać na dalsze kroki strony, zgodnie z art. 357 § 2 i 2¹ k.p.c., a zatem na wniosek strony o sporządzenie uzasadnienia i doręczenie postanowienia odrzucającego apelację z uzasadnieniem. W ocenie Sądu Najwyższego, rozpoznającego przedstawione zagadnienie prawne, nie ma podstaw do takich działań, skoro wyniki wykładni językowej art.387 § 1 zdanie 1 i § 3 zdanie 3 k.p.c. rozstrzygają przedstawione wątpliwości interpretacyjne i wymagają korekty w drodze stosowania dyrektyw wykładni pozajęzykowej - systemowej lub funkcjonalnej. W orzecznictwie Sądu Najwyższego wskazano, że można odstąpić od sensu językowego wykładni, mimo że przepis jest jasny i oczywisty, gdy prowadzi to do rażąco niesprawiedliwych lub irracjonalnych konsekwencji, gdy przemawiają za tym szczególnie ważne racje prawne, społeczne, ekonomiczne lub moralne, gdy językowe znaczenie przepisu pozostaje w oczywistym konflikcie lub sprzeczności ze znaczeniem innych norm systemu, zwłaszcza gdy te normy mają wyższą moc prawną, gdy znaczenie to prowadzi do rażąco niesprawiedliwych rozstrzygnięć lub pozostaje w oczywistej sprzeczności z powszechnie akceptowanymi normami moralnymi, albo gdy znaczenie to prowadzi do konsekwencji absurdalnych z punktu widzenia społecznego lub ekonomicznego. W tym przypadku nie występują takie przesłanki, przedstawione wątpliwości sądu powszechnego świadczą raczej po raz kolejny o niedostatkach reformy procedury cywilnej pociągającej za sobą – wbrew deklarowanym przez

ustawodawcę zamiarom przyspieszenia i usprawnienia postępowań – powstanie wątpliwości interpretacyjnych, często o poważnym charakterze, dotyczących obszarów, w których błędna interpretacja prawa może pociągać za sobą daleko idące konsekwencje w postaci choćby odrzucenia środków odwoławczych przysługujących stronom od orzeczeń sądów pierwszej lub drugiej instancji.

Przyjęcie, że sąd drugiej instancji, stosownie do art. 387 § 1 zdanie 1 i § 3 zdanie 3 k.p.c. doręcza z urzędu odpis postanowienia z uzasadnieniem sporządzonym z urzędu prowadzi do braku potrzeby udzielenia odpowiedzi na drugie z pytań, skoro w świetle przytoczonej regulacji nie ma podstaw do uzależnienia dopuszczalności zażalenia na wydane na posiedzeniu niejawnym postanowienie sądu drugiej instancji odrzucające apelację od uprzedniego wniosku strony o sporządzenie uzasadnienia postanowienia i doręczenie postanowienia z uzasadnieniem. Tygodniowy termin do jego wniesienia biegnie bowiem od dnia doręczenia stronie odpisu postanowienia z uzasadnieniem (art. 394² § 1 i 2 k.p.c. w związku z art. 394 § 2 zdanie 1 k.p.c.).

Z podanych względów Sąd Najwyższy orzekł, jak na wstępie